עינו בכוסו (א) עריות כולן דומות עליו כמישור וחד אמר כל הנותן עינו בכוסו כל העולם כולו דומה עליו כמישור (ב)[1]דאגה בלב איש ישחנה רבי אמי ורבי אסי חד אמר ישחנה מדעתו וחד אמר (ג)ישיחנה לאחרים [2]ונחש עפר לחמו ר' אמי ורבי אסי חד אמר אפילו אוכל כל מעדני עולם טועם בהם טעם עפר וחד אמר אפילו אוכל כל מעדני עולם אין דעתו מיושבת עליו עד שיאכל עפר תניא אמר רבי יוסי בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם בשר ודם מקניט את חבירו יורד עמו לחייו אבל הקב"ה אינו כן קלל את הנחש עולה לגג מזונותיו עמו יורד למטה מזונותיו עמו קלל את כנען אוכל מה שרבו אוכל ושותה מה שרבו שותה קלל את האשה הכל רצין אחריה קלל את האדמה הכל ניזונין הימנה [3]זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם רב ושמואל חד אמר דגים וחד אמר עריות מאן דאמר דגים דכתיב נאכל ומאן דאמר עריות דכתיב חנם ולמאן דאמר עריות הא כתיב נאכל (ג)לישנא מעליא נקט דכתיב [4]אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און ולמאן דאמר דגים מאי חנם דהוו מייתין להו מהפקירא (ד)דאמר מר כשהיו ישראל שואבין מים הקב"ה מזמין להם בתוך המים דגים קטנים בכדיהן בשלמא למאן דאמר דגים אבל עריות לא פריצי בהו היינו דכתב [5]גן נעול אחותי כלה [גו'] אלא למ"ד עריות מאי מעין חתום מהנך דאסירין לא פריצי בהו בשלמא למאן דאמר עריות היינו דכתיב [6]וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו (ה)על עסקי משפחותיו שנאסרו להם לשכב אצלם אלא למאן דאמר דגים מאי בוכה למשפחותיו הא והא הואי [3]את הקשואים ואת האבטיחים רבי אמי ורבי אסי חד אמר טעם כל המינין טעמו במן טעם חמשת המינין הללו לא טעמו בו וחד אמר טעם כל המינין טעמו טעמן וממשן והללו טעמן ולא ממשן (ו)[7](והמן) כזרע גד לבן (וטעמו) אמר ר' אסי עגול כגידא ולבן כמרגלית (ז)(תניא נמי הכי) גד שדומה לזרע פשתן בגבעולין אחרים אומרים (ח)גד שדומה להגדה שמושכת לבו של אדם כמים תניא אידך גד שמגיד להם לישראל אי בן תשעה לראשון ואי בן שבעה לאחרון לבן שמלבין עונותיהן של ישראל תניא ר' יוסי אומר כשם שהנביא היה מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין כך המן מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין כיצד שנים שבאו לפני משה לדין זה אומר עבדי גנבת וזה אומר אתה מכרתו לי אמר להם משה (ב) לבוקר משפט למחר אם נמצא עומרו בבית רבו ראשון בידוע שזה גנבו אם נמצא עומרו בבית רבו שני בידוע שזה מכרו לו וכן איש ואשה שבאו לפני משה לדין זה אומר היא סרחה עלי והיא אומרת הוא סרח עלי אמר להם משה (ג) לבקר משפט למחר אם נמצא עומרה בבית בעלה בידוע שהיא סרחה עליו נמצא עומרה בבית אביה בידוע שהוא סרח עליה כתיב [8]וברדת הטל על המחנה לילה [ירד המן עליו] וכתיב [9]ויצא העם ולקטו וכתיב [10]שטו העם ולקטו הא כיצד צדיקים ירד על פתח בתיהם בינונים יצאו ולקטו רשעים שטו ולקטו כתיב לחם וכתיב עוגות וכתיב וטחנו הא כיצד צדיקים לחם בינונים עוגות רשעים טחנו בריחים או דכו במדוכה א"ר יהודה אמר רב ואיתימא ר' חמא בר' חנינא מלמד שירד להם לישראל עם המן תכשיטי נשים דבר שנידוך במדוכה ובשלו בפרור א"ר חמא מלמד שירד להם לישראל עם המן ציקי קדירה [11]והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר מאי בבקר בבקר א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מדבר שירד להם בבקר בבקר מלמד שירדו להם לישראל אבנים טובות ומרגליות עם המן (ד) [12]והנשיאים הביאו את אבני השהם תנא נשיאים ממש וכן הוא אומר [13]נשיאים ורוח וגשם אין [10]והיה טעמו כטעם לשד השמן א"ר אבהו (ה) מה שד זה תינוק טועם בה כמה טעמים אף המן כל זמן שישראל אוכלין אותו מוצאין בו כמה טעמים א"ד לשד ממש מה שד זה מתהפך לכמה גוונין אף המן מתהפך לכמה טעמים [14]ויאמר משה בתת ה' לכם בערב בשר לאכול ולחם בבקר לשבוע תנא משמיה דר' יהושע בן קרחה בשר ששאלו שלא כהוגן ניתן להם שלא כהוגן

לחם

* * *

עינו בכוסו. אוהב שכרות: כל העולם דומה עליו כמישור. ממון אחרים דומה לו היתר: ישיחנה לאחרים. שמא ישיאוהו עצה: (ו) דאגה. פחד שדואג על הפסד שום דבר פן יבואהו: יורד עמו לחייו. בכל דבר שהוא יכול להקניטו ולהפסידו הוא יורד: עריות. דנאסרו להם במדבר ודגה לשון תשמיש כמו וידגו לרוב (בראשית מח): ומחתה פיה. מקנחת פיה של מטה כמו כאשר ימחה הצלחת (מלכים ב כא) כמי שמקנח את הקערה: דאמר מר. במסכת סוטה בפרק קמא (דף יא:): לא פרצי בהו. לא היו פרוצים בעריות במצרים: הנך דאסירין. אותן שהיו נאסרות לבני נח כגון הנך דאמרינן בסנהדרין (דף נז:) ערוה שב"ד של ישראל ממיתין עליה בן נח מוזהר עליה והן בכו על התוספות: הללו לא טעמו. שהן קשין לעוברות ומיניקות כדאמרינן בספרי (ט) משל אומר לאשה לא תאכלי בצל מפני התינוק: והוא כזרע גד לבן אמר רבי אסי. זרע הגד אינו לבן אבל עגול הוא והכי קאמר קרא והוא עגול כזרע גד ולבן כמרגלית: כגידא. גרעין של אליינדרי: שדומה לזרע פשתן. שגם הוא עגול: שמלבין עונותיהן. מתוך שהיו דואגים שמא לא ירד מן למחר היו משעבדים לבם למקום: (ז) אם בן תשעה וכו'. לפי שנאמר (שמות טז) וימודו בעומר בין שליקט הרבה בין שליקט מעט מוצא עומר לגולגולת ואם נמצא יתר בבית הראשון בידוע שבן תשעה לראשון הוא ואם בבית האחרון בידוע שבן האחרון הוא: הוא סרח עלי. ותובעתו כתובתה: ירד המן עליו. אלמא בתוך המחנה יורד וכתב ויצא העם ולקטו יציאה מחוץ למחנה משמע וכתיב שטו משמע למקום רחוק כמו משוט בארץ (איוב א): לחם. משמע אפוי: עוגות. משמע קודם אפייה: תכשיטי נשים. בשמים שהן דוכות במדוכה ומתקשטות בהן להיות ריחן ערב לבעליהן: ציקי קדירה. תבלין לתבשיל ערב ומבושם: שירדו להן אבנים טובות. הביאו נדבה ממה שמוצאין בבקר בבקר כשיוצאין ללקוט את המן שנאמר וילקטו אותו בבקר בבקר: נשיאים ממש. עננים היו: שד זה תינוק מוצא בו כל מיני טעמים. שהאם אוכלת:

לחם

* * *

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פכ"ב מהלכות איסורי ביאה הלכה יח]:

הגהות הב"ח

(א) גמרא עינו בכוסו כל העריות כולן דומות: (ב) שם א"ל משה דינו לבוקר משפט וכן לקמן: (ג) שם אמר להם משה דינו לבוקר משפט למחר (אם נמצא עומרה וכו' שהוא סרח עליה) תא"מ ונ"ב ס"א אם נמצא עומרה בבית בעלה בידוע שהוא סרח עליה נמצא עומרה בבית אביה בידוע שהיא סרחה עליו: (ד) שם אבנים טובות ומרגליות עם המן שנאמר והנשיאים הביאו: (ה) שם כטעם לשד השמן אמר ר' אבהו אל תקרא לשד אלא שד מה שד זה מתהפך לכמה גוונים אף המן מתהפך לכמה טעמים איכא דאמרי לשד זה דד מה דד זה תינוק טועם בה וכו' מוצאין בו כמה טעמים ויאמר משה בתת כו' כצ"ל ועל תיבת לכמה גוונין נ"ב נראה דס"ל לתלמודא הא דכתיב להט החרב המתהפכת שדרז"ל שהם מתהפכין פעמים אנשים פעמים נשים פעמים רוחות כו' לאו אמלאכי עליון קאי אלא אף השדים שהם נקראים כרובים במקום זה נמי קאי שהם מתהפכין לכמה גוונין כו': (ו) רש"י ד"ה דאגה נ"ל קודם ד"ה ישיחנה: (ז) ד"ה אם בן תשעה כו' ואם נמצא עומר בבית ראשון כו' בידוע שבן שבעה לאחרון הוא הס"ד ומה"ד שמלבין וכו' למקום הס"ד ואח"כ מה"ד היא סרחה עלי. והרווחתי כתובתה הס"ד ואח"כ מה"ד הוא סרח עלי וכו':

לעזי רש"י

אליינדר"י [אליינדר"א]. כוסבר.

מסורת הש"ס

א) סוטה מב: [סנהדרין ק:], ב) [פי' כדי שינקשו עליו רחמים. ערוך ערך שח ו], ג) [יבמות יא: וש"נ] כתובות יג. סה:, ד) סוטה יא:, ה) שבת קל., ו) נ"ל יהוא, ז) [נ"ל תנו רבנן כ"א בע"י], ח) מכילתא פ' בשלח, ט) [בהעלותך יא ח].

מוסף רש"י

לישנא מעליא נקט. שמלוה ודרך נקיי הדעת לספר בלשון נקיה (פסחים ג.). על עסקי משפחותיו. שנאסר להם קריבות (שבת קל.).

רבינו חננאל

ואפיקנא ירד להן לישראל תכשיטי נשים וציקי קדירה ואבנים טובות ומרגליות עם המן.

תוס' ישנים

עולה לגג מזונותיו עמו. יש אומר בבראשית רבה שהיה אוכל עד שמגיע למקום של קרקע כמולה לאכול: אי הוי בן ט' לראשון כו'. ועדיין לא נזרו שגריות לאמתין שלשה חדשים משום הבחנה כי לא הוצרכו עדיין שהמן בודק:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones

Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com